

2021, 8(1): 47-65

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2021.1.4765>

Makaleler (Tema > Alanda Erkeklikler)

HEGEMONİK ERKEKLİĞİN İNŞASI: İZMİR'DE 'DAHA' ERKEKLİK

Dilara Aydın¹, Selin Atalay²

Öz

Bu çalışmada hegemonik erkeklik kavramsallaştırması temelinde, farklı erkeklik deneyimlerini ve erkekliğin hangi ön kabuller ve mekanizmalar aracılığıyla inşa edildiğini anlamlandırmak amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülen çalışmada, kartopu örnekleme yoluyla İzmir'de doğup büyüdüğü saptanan 14 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen erkeklik kurgusuna ilişkin araştırma verileri, farklı illerde gerçekleştirilen çalışmalar ışığında analiz edilmiştir. Diğer çalışmalarda, erkekliğin kurulması yolunda geçilen aşamalardan biri olarak askerliğe yapılan vurgunun, bu çalışma kapsamında söylem düzeyinde kendini göstermediği fakat erkekliğin inşasında ailedeki diğer erkeklerin ve özellikle babanın başat rolünün bu çalışma kapsamında da erkeklik için geçerli olduğu görülmüştür. Çalışmada İzmirli erkek olmanın, centilmenlik, kibarlık, eğitilmiş olma, kadınlara 'saygı' gösterme, zeki olma gibi özellikler üzerine kurulduğu belirlenmiştir. Farklı çalışmalarda hegemonik erkekliğin gelenekler ve milliyetçilik üzerine kurulmuş olduğu görülürken bu çalışmada 'modernlik' üzerine kurulduğu fakat yine de bir 'ayrıcılık' olarak deneyimlendiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erkekliğin İnşası, Erkeklik Çalışmaları, Erkeklikler, Hegemonik Erkeklik, İzmir'de Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

¹ Dilara Aydın, Yüksek Lisans öğrencisi, İZMİR BAKIRÇAY ÜNİVERSİTESİ aydindil35@gmail.com ORCID: 0000-0002-8343-1759

² Selin Atalay, Dr.Öğretim Üyesi, İZMİR BAKIRÇAY ÜNİVERSİTESİ/FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ selin.atalay@bakircay.edu.tr ORCID: 0000-0002-7095-6396

Makale Geliş Tarihi: 24.02.2021 | Makale Kabul Tarihi: 05.05.2021

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2021. Atif lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

THE CONSTRUCTION OF HEGEMONIC MASCULINITY: 'MORE' MASCULINITY IN IZMIR

Abstract

This study aims to understand different masculinity experiences through the concept of hegemonic masculinity, and focuses on assumptions and mechanisms of these masculinities which are based on the term. Relying on a qualitative research method, in-depth interviews were conducted with 14 participants selected by snowball sampling who are born and raised in Izmir. The interviews are carried out in a semi-structured form. Previous studies carried out in different cities on the formation of masculinity have also been taken into consideration. While other studies have observed that there is an emphasis on military service as a primary stage in the construction of masculinity, this was not the case at the discourse level within the framework of this paper. However, the leading role of other men in the family and especially that of the father in the construction of masculinity is a similar finding which is relevant to previous studies. Finally, it was seen that masculinity in Izmir is defined by characteristics such as being gentlemanly, having etiquette, 'respecting' women and being well-educated and intelligent. While it was observed in different studies that hegemonic masculinity is founded on traditions and nationalism, in this paper it is claimed that 'modernity' is somewhat experienced as a 'privilege'.

Keywords: Gender Hierarchy, Masculinity in Izmir, Masculinity Studies, Masculinities, Hegemonic Masculinity, The Construction of Masculinity

Giriş

Toplumsal olanın, biyoloji tarafından belirlenmediği varsayımı çerçevesinde toplumsal cinsiyet, sosyal yaşamın düzenleme biçimlerinden biridir (Connell, 1995). Toplumsal cinsiyet yoluyla düzenleme, kadınlık ve erkeklik rollerinin belirlenmesi ve yeniden inşası yoluyla gerçekleşmektedir (Dökmen, 2004). Böylelikle kadın ve erkek olmak nesiller arası aktarım yolu ile öğrenilerek kadınlık ve erkeklik idealleştirilmektedir. (Adaçay, 2014; Keller, 2016). 1960'lı yıllarda akademik bir alan olarak gelişmeye başlayan ve daha çok kadınların oy hakkı mücadelesine yönelik kadın çalışmaları ve feminist yaklaşımlar (Savran, 2009; Wollstonecraft, 2007), bu gelişmeleri takiben 1970'li yıllarda salt hak ve eşitlik arayışından ziyade ataerkil sistemdeki her tür güç ve eşitsizliğin kaynağına yani iktidarın eleştirisine yoğunlaşmıştır (Fougeyrollas, 2009; Lamoureux, 2009).

Erkeklik çalışmaları literatüründe, erkekliğin katı ve değişmez bir formda olduğu kanısına karşın, toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamda farklı erkekliklerin de varlığı üzerine tartışmalar yürütülmektedir. (Akca ve Tönel, 2011; Akca ve Ergül, 2014; Brod, 1987; Carrigan vd. (1992); Giddens, 2013; Kimmel, 1987; 2008; Pleck, 1981). Orta yaş, orta sınıf mensubu, beyaz ve heteroseksüel erkekler dışında işçi sınıfına mensup erkekler,

homoseksüel erkekler, genç ve yaşlı erkekler, siyahi erkekler vb. farklı grupların deneyimlerini anlamlandırma çabası, 1980'lerden sonra hegemonik erkeklik kavramsallaştırmasının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Connell, 1995; 1998). Connell tarafından erkekliğin üç özellik üzerinden tanımlandığı görülmektedir. Erkeklik, "toplumsal bir konum, bir dizi uygulama ve bu uygulamaların kolektif bir şekilde benimsenmesi durumunun bireyler, ilişkiler, kurumsal yapılar ve küresel egemenlik ilişkileri üzerinde yarattığı etkilerdir" (Schippers, 2007, ss. 86-87).

Türkiye'de erkeklik çalışmaları, 1990'ların başından itibaren daha çok yabancı metinlerin Türkçe'ye çevirisi üzerine ortaya çıkmaya başlamış, 2000'li yıllar ile birlikte erkek kimliğinin toplumsal ve bedensel olarak geçilen "sünnet, askerlik, iş bulma, evlilik, militarizm, baba olmak" vb. bir takım inşa süreçleri üzerinden incelendiği görülmüştür (Biricik, 2008, s.234; Hıdır, 2015, s.20; Ok, 2011; Sancar, 2009, s.27; Selek, 2014). Türkiye'de hegemonik erkeklik çalışmaları, Türkiye'nin kültürel yapısı ve ailenin merkeziliği etrafında inşa edilen erkeklik tezahürlerini ortaya koymaktadır. Şenol ve Çalar (2018), hegemonik erkekliğin aile içerisinde kazanılan sorumluluk duygusu ile inşa edildiği, bunun nesiller arasında gelenek haline geldiği ve erkeklerin de bundan memnuniyet duyduğunu yaptıkları çalışma ile ortaya koymuştur. Gedik, Çakır ve Çoşkun (2020), hegemonik erkekliğin inşasının sünnet, askerlik, evlilik, iş bulma şeklinde toplumsal ve bedensel aşamalardan geçilerek içinde yaşanılan şehrin kültürel özelliklerine göre yeniden üretildiğini ifade etmektedir. Yavuz (2014), yaptığı görüşmeler sonucunda, hegemonik erkekliğin bedensel ve toplumsal aşamalardan geçilerek kazanıldığını ve erkeklerin kendilerinden beklenenleri yerine getirmesi durumunda "erkeklik imtihanı" olarak adlandırılan süreci tamamladıklarını belirlemiştir. Sarıçiçek'in (2019) yapmış olduğu çalışmada ise erkeklerin, geleneksel anlamda geçilen sosyalizasyon sürecine karşı eleştirel yaklaştıkları ve ataerki sistemin toplumsal cinsiyet rolleri dayatmasına karşı çıktıkları görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında İzmir'de doğup büyümüş erkek bireylerin erkeklik inşası ve erkek olma süreçlerinde hangi mekanizmaların etkili olduğu, Raewyn Connell'in (1998) 'hegemonik erkeklik' kavramsallaştırmasından yola çıkılarak anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Hegemonik Erkeklik

Hegemonik erkeklik kavramı 1980'lerde, toplumsal cinsiyet tartışmalarında 'cinsiyet rolü' kavramsallaştırmasına yönelik eleştiriler çerçevesinde ortaya çıkmıştır (Connell, 2002). Erkekliğin yekpare bir toplumsal cinsiyet rolü olarak ele alınmasına karşı çıkmış, birden fazla erkekliğin varlığına dikkat çekilmiştir (Connell ve Messerschmidt, 2005). "Erkeklikler" kavramı, evrensel bir erkeklik tanımının olmadığı görüşünden yola çıkılarak kullanım alanı bulmuştur (Hearn, 2004). Connell'e (1987, s. 183) göre, "Farklı erkeklikler arasındaki karşılıklı etkileşim, ataerki toplumsal düzenin işleyiş biçiminin önemli bir parçasıdır".

'Hegemonik erkeklik', "iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip olduğu erkeklik biçimi" olarak tanımlanmaktadır (Connell, 1998, s.245). Hegemonik erkeklik, genel anlamda erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmasını sağlayan, sadece bu role ilişkin beklentiler veya bir kimlik türü değil, pratikte uygulama alanı bulan yapıp etme biçimleridir. Hegemonik erkeklik bir pozisyon olarak, diğer erkekliklerin ve heteroseksüel kadınların iş birliği yoluyla korunur (Connell ve Messerschmidt, 2005) ve her şekilde erkek egemenliğinin sürekliliğini sağlar (Schippers, 2007).

Hegemonik erkeklik, erkeklerin, iktidarının egemen görünümünden pay alabilmek adına ulaşmaya çalıştıkları 'ideal tip' olarak kavramsallaştırılmıştır (Clatterbaugh, 1998; Connell, 1995). Erkeklerin hegemonik erkekliğe ulaşabilmek için gösterdikleri çabalar, hegemonik erkekliğin yeniden üretimini sağlamaktadır (Arık, 2016; Yücel, 2014). Hegemonik erkeklik, bir kişiden çok bir pozisyonudur. Belirli erkeklerin olduğu bir şey değil, erkeklerin çoğunluğunun tasvip ettiği şeylerdir (Connell, 1987).

Tasvip edilen eril davranış kodları, örnek erkekliklerin inşası yoluyla dolaşıma sokulmaktadır. Bu örneklerde, "idealler, fanteziler ve arzular dışı vurulmakta, kadınlarla ilişki kurma şekilleri konusunda modeller ve toplumsal cinsiyet meselelerine yönelik çözümler sunulmakta ve en önemlisi, toplumsal cinsiyet farklılıkları ve hiyerarşisi 'doğal' kılınmaktadır" (Connell, 2002, s. 90). Bu örneklerin gerçek hayatta, en zengin ya da en güçlü erkekler de dahil olmak üzere somut yaşamsal karşılığını bulmak oldukça güçtür. Bu kapsamda akademisyenler, din adamları, sporcular, aktörler, siyasetçiler vb. kişiler, erkeklik hiyerarşisinde üstte konumlanan hegemonik erkeklik idollerini örneklenilebilmektedir (Donaldson, 1993, s.646). Burada önemli olan güçlü erkekler değil, bu erkekleri bu konumda tutan mekanizmalardır. Gerçekte hegemonik erkekliğe karşılık gelen çok az sayıda erkek var olurken, hegemonik pozisyonun devamlılığı birçok erkek tarafından sağlanmaktadır (Connell, 1987). Hegemonik erkeklik, olağan olan değil, normatif olandır (Connell ve Messerschmidt, 2005).

Connell (1998), hegemonya kavramını Gramsci'den almıştır. Hegemonya, "kültür, kurumlar ve ikna yoluyla kültürel egemenlik" anlamına gelmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005, s. 832). Hegemonya bir taraftan şiddet/ kaba kuvvet üzerine temellenmeyen fakat belirli durumlarda, şiddeti de kapsayan mekanizmalar yoluyla sağlanan bir egemenlik durumudur. Diğer bir taraftan, hegemonya tam anlamıyla sorgulanmayan ve meydan okunmayan bir kültürel egemenlik anlamına gelmemektedir. Hegemonik olan, etkileşimsel bir temelden ortaya çıkarken, alternatiflerin tahakküm altına alınması, alternatiflerle olan ilişkilerde güç dengelerinin sağlanması yoluyla kurulmaktadır (Connell, 1987). Kültürel egemenlik görünmez bir manipülasyonun içselleştirilmesi yoluyla gerçekleşmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005).

Hegemonik erkeklik, toplumsal cinsiyet düzeninde varlığını kültürel güç, kurumsal güç, iktidar, ideolojik aygıtlar (medya, eğitim, ordu vb.) yoluyla dayatmakta ve en önemlisi erkeklik idealini, 'öteki' ile girdiği ilişkiler üzerinden kurmaktadır (Türk, 2015; Özbay ve Baliç, 2004). Toplumsal cinsiyet ilişkileri tarihseldir yani değişebilir. Hegemonyayı ele geçirmek üzere süregiden bir mücadele durumu söz konusudur. Hegemonik konumlar, meydan okumaya açıktır ve bu meydan okumaların sonucu olarak bu konumlarda, yeni düzenlemeler söz konusu olabilir. Dönem dönem belirli erkeklik biçimleri, egemenlik mücadelesini kaybeder ve yeni erkeklikler hegemonik bir konum kazanabilir (Connell ve Messerschmidt, 2005).

Hegemonik erkeklik inşası, 'onurlu' bir erkeklik imajının çizilmesi ve erkeklerin kendilerini bu imaja göre konumlandırmasını temelinde gerçekleşmektedir. Hegemonik konuma ulaşma çabası içinde, erkekler arasında sembolik bir rekabet oluşmaktadır (Koyuncu ve Onur, 2004). Bu rekabet kapsamında hegemonik erkekliğin dışındaki tüm erkeklik biçimleri (sınıf, ırk, cinsellik vb. temelde) dışlanmaktadır (Nagel, 1998). Erkek egemenliğini kaybetme korkusu ile girilen bu rekabetin, 'erkeklik' üzerinde sürekli pekiştirilerek programlanması için, çeşitli ritüellerine başvurulmaktadır. Böylelikle hegemonyayı yeniden inşa etme uğraşı, erkekliğin devamlı ulaşılması ve sürdürülmesi gerekli olan bir kültürel özne konumu olduğunu da göstermiş olmaktadır (Bozok, 2019; Oktan, 2008).

Farklı erkeklikler, hegemonik erkeklik ile ilişkileri bağlamında var olmakta, kadınlar yanında hegemonik erkeklik tanımı dışında kalan tüm erkeklikler, baskı altına alıp marjinalleştirmekte ve eril iktidar yeniden üretilmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Kimmel ve Mesner, 2007). Connell, hegemonik erkeklikten etkilenen suç ortağı, madun ve marjinal erkeklik tiplerinden bahsetmektedir. Suç ortağı erkeklik, ataerkil hiyerarşinin sessiz destekçisi olarak bilinirken marjinal erkeklik, etnisite, sınıf veya köken nedeniyle iktidarın karşısındadır ve hegemonik erkekliklere göre daha az avantajlıdır. Madun erkeklik ise heteronormatif cinsellik kurgusu dışında kalan ve bu sebeple egemen sistemin dışlayıp marjinal kıldığı erkeklik biçimidir (Bozok, 2009).

Connell (2002), toplumsal cinsiyet düzeni kavramsallaştırmasında toplumsal cinsiyetin, söylem düzeyinde inşasına odaklanan, onu bir performansla eşitleyen post yapısalıcı argümanları reddetmektedir. Toplumsal cinsiyet düzeni, toplumsal birçok alanda ortaya çıkan eşitsizlikler ve kurumsal düzenlemelerde görünür olmaktadır. Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, toplumsal yapılar içinde sabitlenmekte ve bu yapılar yoluyla da ataerkil sistemin devamlılığını sağlamaktadır.

Bir İnşa Olarak Erkeklik

Toplumda hâkim olan erkeklik söylemleri, erkek olma yolunda geçilen inşa süreçlerinin onaylanması için bir araç olabilmekte ve erkeklik yeniden üretilmektedir (Şenol ve Erdem, 2017). Erkeklik inşasının hangi mekanizmalar ve yollar aracılığıyla gerçekleştiği üzerine yapılan akademik çalışmalarda biyolojik anlamda erkek olarak doğan bireylerin, ataerkil normlar ve kültürel yapı dahilinde 'erkek olarak' kabul edilme süreçlerine odaklanılmaktadır (Sancar, 2009). Erkeklerin bu kabule yönelik daimî olarak çaba göstermeleri beklenmektedir. Bu bağlamda biyolojik olarak erkek doğan bireyler, sosyal yaşamın ataerkil kodlarına uygun erkeklik performansı sergileyebilmek adına en mahrem alanlarında dahi performans kaygısı gütmektedirler (Barutçu, 2013; Butler, 2016). Farklı çalışmalarda, erkeklığe atfedilen değerler ve roller kapsamında, "şiddet gösterilerinden homofobiye, heteroseksizmden militarizme, cinsel performans kaygısı, duygularını göstermeme, üstünlük iddiası", taviz vermemek, sorumluluk almak ve liderlik şeklinde dışavurumlara değinilmektedir (Bozok, 2011, s.18-19; Maral, 2004; Oktan, 2008; Segal, 1990).

Erkek olma deneyimleri ve erkeklik kimliği, ataerkil kurumlar ve sosyal ilişkiler yoluyla toplumsallaşma süreci içerisinde inşa edilmektedir (Berger ve Luckmann, 2008; Vondello vd., 2008; Whitehead, 2002).

Toplumsallaşma sürecinin bir parçası olan aile, okul, arkadaşlıklar, akrabalık ilişkileri ve diğer rol model olan erkek figürlerin davranışları ve tutumları aracılığıyla ortaya çıkan erkelik kodlarının, bilerek ya da bilmeyerek içselleştirilmesi söz konusudur (Connell, 1998). Birey bu süreç içerisinde halihazırda toplumda var olan erkeklik algısını içselleştirme noktasında fail iken; diğer bireylerin erkekliklerinin oluşumundaki katkısı ile örnek teşkil eden özne konumundadır (Akay, 2006).

Esasında herkes tarafından bireysel olarak deneyimlenen bu süreç, erkeklığın inşasında küresel bir çarkın işleyişi çerçevesinde gerçekleşmekte ve böylelikle politik bir özne haline gelen erkeklik toplumsal, kültürel ve tarihsel olarak dayatılabilmektedir (Özbay, 2010). Erkeklerin hegemonik erkeklik algısından etkilenerek onu nesneleştirmeleri, farklı erkeklik kimliklerinin açıklanmasını zorunlu kılmaktadır. Her ne kadar erkeklığın

inşası, erkekler arası bir etkileşim ağı olarak görülse de kadınların bu süreçte oynadıkları roller göz ardı edilmemelidir (Connell, 2002).

Kişilik gelişimi açısından 0-6 yaş arasının kilit bir dönem olduğu belirtilmektedir. Birincil toplumsallaşmanın gerçekleştiği bu dönemde ebeveynler temel bir rol oynamaktadır. Ebeveynlik rolleri üzerinden düşünüldüğünde, ev içi bakım işlevlerinin daha çok kadınlar tarafından sürdürülmesi nedeniyle kadınların anne olarak hegemonik erkekliğin inşasında temel bir rol üstlendikleri görülmektedir (Şenol ve Erdem, 2017). Çocuğun erkeklik kimliğinin hegemonikleşmesinde anne, çocuk duygularını dışa vurduğunda gösterdiği tepkiler, çocuk nezdinde erkekliği güç ile ilişkilendirme noktasında aktif rol oynayabilmekte aynı zamanda bunun tam tersi de söz konusu olabilmektedir (Kandiyoti, 1997). Nitekim toplumsallaşma süreci sadece bireylerin norm ve roller ile şekillendiği bir süreç değil, ötekiler ile girilen ilişkiler toplamına da karşılık gelmektedir (Gecas, 2000).

Toplumsallaşma süreci açısından bir sonraki temel durak olan okul da erkeklik inşası açısından önemli bir işlev yerine getirmektedir. Kimlik gelişiminin temel mekanlarından biri olan okulda, okul zorbalığı üzerine çalışmalar, böylesi bir insanın hangi mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiği konusuna ışık tutmaktadır. Birçok araştırma erkek çocuklarının daha fazla zorbalık yaptığını, özellikle ‘fiziksel zorbalık’ söz konusu olduğunda çoğunlukla erkek çocukların zorba ve kurban konumuna geçebildiklerini ortaya koymuştur (Lamberta vd., 2008; Martino, 1999; Snakenborg vd., 2011). Bu çerçevede zorbalığın, toplumsal cinsiyetin sosyalizasyon sürecinin bir aracı olduğu belirtilmektedir. Akranlarla ilişkilerin temel olduğu yaşlarda, çocukların belirli gruplara dahil olmaları onlar için hayati önem taşıırken, bir güç asimetrisi çerçevesinde gerçekleşen zorbalık, bir kişinin diğeri üzerinde egemenlik kurmasının yollarından biri olarak ele alınmaktadır (Jenkins, 2008; Atalay, 2020). Martino (1999), erkek öğrenciler üzerine araştırmasında, bu dönemde erkekliğin, feminen olarak görülen özelliklerin aşağılanması ya da reddi üzerine kurulduğunu göstermektedir. Pascoe (2007) ise heteronormatif pratiklerin ve söylemlerin erkekliğin inşasında temel olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede erkek çocuklarının, kız çocuklarını cinsel anlamda nesneleştirerek, alternatif erkeklikleri eşcinsellikle suçlayarak, hegemonik erkekliği inşa ettikleri belirtilmektedir.

İnşa edilen erkekliğin, biyolojik cinsiyetten bağımsız bir şekilde kişilerin, toplumsal erkeklik kodları çerçevesinde kendilerini, topluma erkek olarak sunma ve kabul ettirme çabaları çerçevesinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu inşa, toplumsallaşma süreci içinde ilk olarak aile ev okul gibi sosyalizasyon araçları yoluyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda İzmir ilinde yaşayan, burada doğup büyümüş erkek bireylerin erkekliklerini hangi mekanizmalar ve araçlar aracılığıyla kurdukları anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Erkeklik, küresel bir ataerkil sistem temelinde inşa edilse de farklı dönem ve mekanlar özelinde hegemonik erkeklik değişen formlar kazanabilmektedir. Erkeklik, “belirli bir mekânda ve zaman diliminde ortaya çıkan, gruplar, topluluklar ve toplumlar tarafından kolektif olarak benimsenen ve hayata geçirilen belirgin bir uygulamalar dizisidir” (Schipper, 2007, s.86). Bu uygulamaların tekrar tekrar benimsenmesi toplumda kaynakların nasıl üretileceği ve dağıtılacağı, gücün ne şekilde dağılacağı ve hangi anlam ve değerlerin

üretileceği gibi konular üzerinde belirleyicidir (Schippers, 2007). Bu bağlamda farklı mekanlarda ve gruplarda erkeliğin hangi uygulamalar temelinde yeniden üretildiğini anlamak önem kazanmaktadır.

Çalışma İzmir ilinde doğup büyümüş ve İzmir’de yaşamakta olan erkek bireylerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme tekniği, bir amaçlı örnekleme tekniği olan kartopu örneklemedir (Neuman, 2013). Çalışma, Covid-19 pandemisinin yarattığı koşullar nedeniyle dijital ortamda gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçiminde de bu koşullar etkili olmuş, ilk ulaşılan katılımcı aracılığıyla, dijital ortamda görüşme formunu tamamlayabileceği belirlenen kişilere ulaşılmıştır. Nitel görüşme formu, İzmir’de doğup büyümüş olan 30 kişiye gönderilmiş ve 14 kişiden geri dönüş alınabilmiştir³.

Araştırmada ilk olarak, İzmir ilinde doğup büyüdüğü ve halen bu şehirde yaşadığı bilinen bir erkek öğretmene ulaşılmıştır. Aynı amaç üzerinden hareket edilerek, bu kişi aracılığıyla İzmir’de doğup büyümüş diğer bireylerle iletişim kurulmuştur. Bir öğretmen aracılığıyla katılımcılara ulaşılmış olması dolayısıyla, örnekleme öğretmenlik mesleğini icra eden kişi sayısı fazladır. Bu çalışmada örneklemin belirlenmesinde, İzmir’de erkek olmaktan ziyade İzmir’li erkek olmak, şehrin sosyo-kültürel özellikleri içerisinde yetişmiş olma durumu temel kriter olarak alınmıştır.

Nitel araştırma tasarımı kapsamında görüşmeler, derinlemesine görüşme şeklinde, yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden yürütülmüştür. Verilerin analizi, toplumsal yaşamı inşa eden söylemlerin onu ne şekilde etkilediği ve bu söylemlerin nasıl oluştuğunu gerek metinler gerek dil ve pratikler aracılığı ile keşfetmeye yönelik bir analiz tekniği olan, eleştirel söylem analizi kullanılarak yapılmıştır (van Dijk, 2001; Fairclough, 2003; Wodak, 2007). Araştırmada kullanılan sorular, Dolunay Şenol ve Veysel Çalar’ın Batman ilinde gerçekleştirdikleri çalışma temel olarak hazırlanmıştır. Soruların kullanımı için yazarlardan 5 Kasım 2020 tarihinde onay alınmıştır.

Görüşme grubunda 14 erkek katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 23-58, yaş ortalaması 45’tir. Katılımcıların üçü 20’li (23-25), ikisi 30’lu (37-39), dokuzu 50’li (51-58) yaşlarındadır. Katılımcıların tümünün eğitim durumu üniversite lisans düzeyinde olmakla birlikte K9 kodlu katılımcı doktora, K10 kodlu katılımcı ön lisans K13 kodlu katılımcı ise yüksek okul derecesinde eğitim gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar arasında üç kişi bekar iken, 11 katılımcı evlidir. Katılımcıların demografik özellikleri, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve meslek temelinde Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek
Katılımcı 1 (K1)	52	Evli	Üniversite	Emekli Asker
Katılımcı 2 (K2)	51	Evli	Üniversite	Öğretmen
Katılımcı 3 (K3)	55	Evli	Üniversite	Öğretmen
Katılımcı 4 (K4)	24	Evli	Üniversite	Memur
Katılımcı 5 (K5)	37	Bekar	Üniversite	Öğrenci

³ Bu bağlamda da Covid-19 sürecinin etkili olduğu düşünülmektedir. Pandemi, bireylerin gündelik rutinlerini, sosyal yaşantılarını alt üst etmiştir. Geri dönüşün bu bağlamda kısıtlı kaldığı söylenebilir.

Katılımcı 6 (K6)	23	Bekar	Üniversite	Mezun (Psikoloji)
Katılımcı 7 (K7)	25	Evli	Üniversite	Gıda Teknikeri
Katılımcı 8 (K8)	50	Evli	Üniversite (Doktora)	Öğretim Üyesi
Katılımcı 9 (K9)	55	Evli	Üniversite (Önlisans)	Teknik Ressam
Katılımcı 10 (K10)	39	Evli	Üniversite	Öğretmen
Katılımcı 11 (K11)	56	Evli	Üniversite	Mühendis
Katılımcı 12 (K12)	58	Evli	Üniversite (Yükseköğretim)	Öğretmen
Katılımcı 13 (K13)	56	Evli	Üniversite	Öğretmen
Katılımcı 14 (K14)	55	Evli	Üniversite	Memur

Bulgular ve Tartışma

Erkekliğin Tanımı

Hegemonik erkeklik, erkeklerin 'ödevlerine' ilişkin, 'Erkek koruyan kollayandır' ya da sergilemeleri gerekli görülen özellikler ve davranış kalıplarına ilişkin 'Erkek dediğin ağlamaz' gibi kültürel alanda vuku bulan çeşitli söylemler üzerinden inşa edilmektedir. Böylesi ön kabuller sosyalizasyon aracılığıyla, ataerkil sistemin devamını sağlayabilmeleri için erkeklere bir 'görev' olarak empoze edilmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Erkekliğe yüklenen bu hegemonik misyon nedeniyle farklı erkeklikler mümkün olmayan 'imkânsız' bir durummuş gibi algılanmaktadır (Gilmore, 2001; Kepekçi, 2012). Katılımcılardan iki ayrı soru aracılığıyla erkek ve erkeklik kavramlarını tanımlamaları istenmiştir. Bu iki tanımda büyük ölçüde paralellik olduğu görülmüştür. Örnek olarak K11(56), kendisine erkeklik sorulduğunda, erkek kavramına ilişkin bir önceki soruda gerekli yanıtı verdiğini belirtmiştir.

Katılımcılara 'sizce erkek kimdir?' diye sorulduğunda, erkek olarak görev ve sorumluluklarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Görüşme grubundaki erkek bireyler erkek olmayı, sorumluluk sahibi olma, ailesine sahip çıkabilme, koruyucu kollayıcı olabilme kapasitesi ile ilişkilendirmektedir: "koruyan kollayan" (K3, 55); "Evine sahip çıkan" (K10,39). Connell ve Messerschmidt'e göre (2005) ataerkil toplumlarda aile içinde kadınların ve çocukların, erkeğin himayesinde ikincil bir konumda tanımlandığı bilinmektedir. Koruyuculuk pozisyonu, hem sorumluluk hem de zayıf olanların himaye altına alınması gerekliliği üzerinden düşünüldüğünde bir üstünlük durumudur. Erkek olma, özellikle 50'li yaşlarındaki evli katılımcılar tarafından aile içindeki konum ve roller üzerinden tanımlanmaktadır: "Baba, abi, kardeş, eş. (K2,51)"; "İyi bir eş, aile babası" (K8,50); "En belirgin roller baba ve abidir" (K14,55).

Erkek olmanın, bireyin belirli kişilik özelliklerini taşıması temelinde mümkün olduğu, burada da bir ahlaki üstünlüğe işaret edildiği görülmektedir: "Farklı. Özgüvenli. Sözü'nün eri olmak, dürüst ve iyi ahlaklı olmaktır" (K4,24); "eşitlik ve adalete inanan" (K3, 55); "Zorbalığın karşısında, haksızlıklara karşı durabilen, haksızlığa

uğrayanın yanında olandır” (K5,37); “toplumsal değerlere saygılı ve zorlu koşullara sabırlı güçlü kişidir” (K7,25); “Başarılı. Bakımlı. Saygılı. Mantıklı” (K14,55). K3(55) erkek olmayı “Fiziki olarak güçlü, duygusal olarak zayıf” olmakla ilişkilendirmektedir. Diğer tüm ifadelerde, toplumda aranan ahlaki özelliklerin, haksızlığa, zorbalığa karşı aksiyon alabilme yani aktif özne olabilme durumunun erkeğe has özellikler olarak tanımlandığı görülmektedir. Bunların yanında, ‘duygusal anlamda zayıf olma’ durumunun da tüm bu sorumluluklara rağmen erkeğe hata yapabilme ‘ayrıcalığını’ verdiği söylenebilir. Erkek olma, görevler, aile içi hegemonik roller ve ahlaki üstünlük dışında ‘öteki’ olarak kadın ile ilişkiselliği üzerinden; “Dışının karşıtı” (K1, 52); “Karşı cinsin görmek istediği kişidir” (K4,24) ve ayrıca biyolojik cinsiyet temelinde; “Y kromozomu olan insan” (K6,23); “Xy kromozomuna sahip kişi” (K9,55); “Erkek doğan kişidir” (K13,56), tanımlanabilmektedir.

Erkek kimdir sorusunda olduğu gibi katılımcılara, erkeklik kavramından ne anladıkları sorulduğunda, tüm yaş gruplarından katılımcıların benzer cevaplar verdikleri belirlenmiştir. K1 (52) erkeklik kavramından “Adam gibi adam olmayı” anlattığını belirtmiştir. Türkiye’de erkeklik inşasının genel olarak bu tanımla ilişkili olduğu söylenebilir. ‘Adamlık’ bir anlamda kanıtlanmış erkekliktir. Biyolojik ve toplumsal cinsiyet ayrımının söylem düzeyinde erkek ve adam ikiliği üzerinden kurulması söz konusudur. Farklı katılımcılar da erkek olma ve erkeklik kavramlarını, biyolojik ve toplumsal cinsiyet ayrımı veyahut benzer düzlemde aynılığı üzerinden tanımlamaktadır: “Türüne uyumlu davranmayı” (K12,58); “Sadece cinsel kimlik tanımlaması anlıyorum. Erkek cinsiyettir” (K4,24). K5’in (37) yanıtında erkeklik davranış kalıpları temelinde ve farklı çalışma (Gedik, Çakır ve Çoşkun 2019; Yavuz, 2015) sonuçlarında da görüldüğü üzere, Türkiye’de erkeklik inşasında geçilen aşamalardan, ritüellerden biri olan sünnet ile ilişkilendirilmiştir: “Sünnet olmakla başlayan erkeksi davranışlar”. Bu yanıtlar dışında, erkeklik kavramına yönelik ifadeler erkek kimdir sorusuna yönelik yanıtlarla büyük oranda benzemekte ve erkeklik, koruyuculuk, sorumluluk sahibi olma, kanaatkarlık, sabırlı ve güçlü olma, ‘ahlsızlığa’ karşı durabilme gibi özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Connell’in (2002) da belirttiği gibi, toplumda egemen olan erkeğin güçlü, aktif ve sorumluluk sahibi bir birey, bir özne olması gerekliliği erkekliğin tanımında görünür olmaktadır.

Erkekliğin İnşası

Katılımcılara, erkekliklerinin oluşum süreçlerine yönelik deneyimlerini anlamak adına, ‘erkek nasıl olunur?’, ‘erkek olarak yetişme sürecinizde neler ve kimler etkili olmuştur?’ şeklinde sorular yöneltmiştir. Katılımcılar erkek kimliğinin oluşumunda belirli duygusal, toplumsal ve bedensel aşamalardan geçtiklerini ifade etmişlerdir. Ancak erkeklik rollerine ilişkin yaptıkları vurgular, erkekliği toplumsal normlar nezdinde belirli bir aidiyet içinde tanımladıklarını da göstermiştir. Katılımcılara ‘erkek nasıl olunur’ sorusu yöneltildiğinde, erkekliğin genç katılımcılar arasında Bozok’un (2011) ifade ettiği şekilde, erkek olmanın dışavurum örneklerinden olan duyguları bastırma temelinde kurulduğu görülmektedir: “Korkmayarak. Korkarsan da korkuyu içinde yaşamak ile” (K4,24). Ayrıca Davidoff’un (2009) belirttiği gibi erkek olmanın, cinsellik ve erkek bireyin dış dünyaya açılarak bağımsızlık kazanması ile ilişkilendirilmesi söz konusudur. Katılımcılar arasında erkek olma sürecini toplum tarafından kabul gören heteronormatif cinsellik temelinde tanımlayanlar olmuştur: “Cinsellekle başlar” (K8,50); “Ben ilk erkek olduğumu ergenlik döneminde hissetmişim” (K7,25)

Erkek olmanın yine biyolojik cinsiyet temelinde tanımlanması çerçevesinde K3(55) ve K14(55) doğarak, K13 (56) aynı düzlemde “Allah yaratmasıyla” erkek olduğunu belirtmiştir. K9 (55) “Doğarak ve yetişme ile olur”

derken geriye kalan katılımcılar da çevreye vurgu yapmış erkekliğin gerektirdiği sorumlulukların layığıyla yerine getirilmesi ve ahlaki üstünlüğün kurulması yoluyla erkek olunabildiğini dile getirmiştir: “Korumacı ve adaletli davranarak olur” (K10,39). Katılımcılar arasında toplumsal cinsiyet inşasını tanımlayan ve eleştiren bir katılımcı bulunmaktadır: “Ama toplumda erkek çocuk olması çok abartılıyor. Erkek çocuklara çok düşkünlük var” (K6,23). Toplumsal değişimin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini tanımlayan bir katılımcı da şöyle demektedir: “Kadınların ekonomik bağımsızlığını elde etmesiyle birlikte erkeklere biçilen roller de zaman içinde geçerliliğini yitirmiştir. Toplumun şekillendirmesiyle oluşan erkeklik anlayışı da geçerliliğini yitirmeye başlamıştır” (K11,56).

Katılımcılara nelerin ve kimlerin erkek olarak yetişme süreçlerinde etkili olduğu sorulduğunda Türkiye'nin toplumsal yapısında ailenin merkezi konumda olması durumu ile ilişkili bir şekilde çoğunlukla aile bireylerinin etkili olduğu dile getirilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (K1,52; K3,55; K5,37; K6,23; K8,50; K9,25; K10,39; K13,56), erkekliğin kurulması sürecinde babalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Bozok (2018), Zeybekoğlu (2013) ve Küçük Durur ve Tahir'in (2020) de belirttiği gibi babalık, erkekliğin meşru ve kabul edilebilir bir zemine oturtulabilmesi bakımından kurucu öge sayılmaktadır. Tüm aile üyelerinin erkek olarak yetişme sürecinde etkili olduğunu dile getiren K11(56) ve K14 (55) yanında, annesinin etkili olduğunu belirten katılımcılar da (K2,51; K4,24) bulunmaktadır. Ayrıca K4 (24) ve K10'un (39) ifadelerinde ailenin diğer erkek üyeleri olan dede, dayı ve abiye değinildiği görülmektedir. Aile üyeleri dışında ikincil sosyal çevre olan arkadaşlar (K6,23; K10,39) ve okul ortamının da (K14,55) etkili olduğu dile getirilmiştir.

Sarıçiçek'in (2019) Kayseri'de, Yavuz'un (2015) Trabzon'da, Gedik, Çakır ve Çoşkun'un(2019) Yozgat'ta gerçekleştirdikleri araştırmalarda görüldüğü üzere erkekliğin inşasında etkili olan önemli bir aşama askerliktir. Bu çalışmada yer alan katılımcılardan yalnızca emekli asker K1'in (52) ifadesinde, çevrenin fiziksel güç performansına yönelik takdirinin erkek olarak yetişmede etkili olduğuna ve bu bağlamda askerliğin önemine vurgu yapılmıştır: “askerden dönünce hissettim güçlü olduğumu” (K1,52). Yalnızca bir katılımcının askerliğe değinmiş olması dolayısıyla, askerliğin bu çalışma kapsamında söylem düzeyinde görünür olmadığı söylenebilir. Erkek olma sürecinde etkili bir başka mekanizma da K8'in (50) ifadesinde görünür olmaktadır: “Babam. Ailem ... kadınlara kendi ablamız ya da kardeşimize yapılmasını istediğimiz gibi davranmamızı isterlerdi”. Bu bağlamda erkek olmanın hep diğer erkeklerin nasıl davranabileceğine ilişkin bir zihniyet geliştirmeyi gerektirdiği görülmektedir. Zayıf görülen kadınlar üzerinde söz sahibi olma ve onlardan sorumlu olma durumu, diğer erkeklerin, himaye altındaki kadınlara ‘yapabilecekleri’ şeyler, yani genel bir erkek iradesi üzerine düşünmeyi gerektirmektedir.

Erkeğin “ailenin reisi” olarak konumlandırılması, kamusal alanda var olabilmesi, evin kazancını sağlama, ekonomik bağımsızlığa sahip olması söz konusudur (Davidoff, 2009, s. 211). Türkiye'de popüler politik istihdam söylemlerine dahi yön veren erkeğin meslek sahibi olan ve para kazanan bir özne olarak sunulması erkeğin bir nevi, kamusal alanda sahip olduğu hakları ve sorumlulukları benimsemesi için tasarlanmıştır (Kümbetoğlu, 1996). Bu çerçevede erkek olmanın meslek sahibi olmak, ailesine maddi olarak geçim kaynağı sağlama üzerinden açıklanması söz konusudur: “Erkek çalışmalıdır ailesine bakmalıdır güçlü durup eşine yardımcı olmalıdır ben bunu bilirim” (K3, 55). Bu duruma eleştirel bir şekilde yaklaşıldığı da görülmektedir: “Mesela mahalle baskısı bireylerin üzerinde çok etkili ama bence erkekleri daha çok etkiliyor çünkü hep bir beklenti var. Evlensin, evine iyi baksın, işe gitsin⁴ para kazansın” (K7,25). Aynı katılımcı (K7,25), zorbalık

⁴ Katılımcının 20'li yaşlarında olmasının, erkeklerin ev 'geçindirmeye' ilişkin taşıdığı toplumsal sorumluluğu bir baskı unsuru olarak deneyimlemesinde etkili olduğunu söylenebilir. Türkiye'de emek gücü piyasasında yaşanan dönüşümler çerçevesinde farklı çalışmalarda,

çalışmaları çerçevesinde ortaya konulmuş inşa mekanizmalarına da değinmektedir: "Çocukken mahallede kavga ederdik ben istemiyordum ama o zamandan beri hep bir güç gösterisi olurdu aramızda bazen zoruma giderdi". Bansel ve arkadaşlarının (2009) belirttiği gibi, erkekliğin çocukluk döneminde şiddete varacak şekilde fiziksel gücün sergilenmesine yönelik mekanizmalar çerçevesinde inşa edildiği, hegemonik konumun şiddet aracılığıyla kurulduğu görülmektedir.

Erkekliğin hangi mekanizmalar aracılığıyla inşa edildiğine yönelik sorgulama sonucunda elde edilen ifadelerden, bu mekanizmaların görünür kılınmasına yönelik en açık betimlemeler 20'li yaşlarındaki iki katılımcı tarafından yapılmıştır. Bu durum, çocukluk dönemine ilişkin hafızanın daha 'taze' olması ile ilişkilendirilebileceği gibi, hegemonik erkekliğin tanımında değişime de işaret ettiği düşünülebilir. İki katılımcının erkek olma hikayeleri, özellikle erkek cinselliğinin inşasına yönelik, eleştirel anlamda öz-düşünümsel özellikler taşımaktadır:

"Annem her zaman insan olmamın üstüne değindi. Babamla hiçbir zaman sağlıklı bir iletişim kuramadım. Ancak dedem bana hep sünnet olmanın erkekliğe adım atmak olduğunu söylerdi. Ve penisin uyarılmamasını da erkek olmamak olarak görürdü. Aynı zamanda dayılarım sürekli erkek adam ağlar mı derdi. Erkek dediğin karısını koruyup kollar, güçlüdür, derdi. 13 yaşındayken testislerimle ilgili bir hastalığım olduğunda bana: erkek adamın malı meydandadır, çıkar göster demişlerdi. Ben bu öğretilerin objektif değerlendirmesini 17 yaşımdan sonra yapabilmeye başladım. Bunda bulunduğum şehrin ve özellikle annemin etkisi çok büyük" (K4,24)

"Şöyle anlatayım: kadınlar hamamına annemle girmeme izin verilmemişti. Anneannem ben küçükken erkek çocuğudur bir yeri şişer demişti. Aklımda hep çevremde gördüklerimin ve duyduklarımın etkisini hissettiğim bir erkeklik algısı var... Aslında benim öyle çok kalıplarım da yoktur ama belirli etkiler içinde büyüyen herkes gibi etkilendiğim durumlar oldu. Güçlü ve dinamik olmamız isteniyor her zaman" (K7,25).

Katılımcılar aile ve çevresel etmenler, akran ilişkileri ve karşı cins ile kurulan cinsel birliktelik nezdinde erkek olmanın adımlarını tanımlamıştır. Toplumda yer eden kalıplaşmış erkeklik söylemlerine karşı eleştirel yaklaşan, iki 20'li yaşlarda katılımcı olsa da bu katılımcılardan yalnızca biri, eleştirel perspektifi diğer sorular üzerinden de ortaya koymuştur. Erkekliğin inşa süreçlerinin genel olarak katılımcılar nezdinde kabul gördüğü söylenebilir. Özellikle 'baba' figürünün katılımcıların neredeyse tamamına yakını için etkili olduğunun ifade edilmesi erkek kimliğinin öğrenilen, pekiştirilen ve böylelikle nesiller arasında devamı sağlanabilen bir yapı olduğunu açıklar niteliktedir.

İzmir'de 'Daha' Erkeklik

İzmir'de kent algısının, modernlik ve hoşgörülü olma gibi kavramlar üzerine kurulduğu, İzmir'in yoğun göç alan kentlerden biri olması dolayısıyla da farklı kimlikleri içinde barındıran kozmopolit bir yapıya sahip olduğu dile getirilmektedir. İzmirlilik bilinci dendiğinde, kentin çoğulcu yapısına sosyo-kültürel ve mekânsal anlamda entegre olabilme, bir nevi kentin kendisine benzemeden söz edilmektedir (Karadağ ve Koçman,

işsizlik ve güvencesizlik tehdidinin arttığı belirtilmektedir. Tam anlamıyla güvencesizlik, özellikle gençler için toplumsal bir gerçeklik haline gelmektedir. Bknz. Bora, A., Erdoğan, N., Bora, T., Üstün, İ. (2016). "Boşuna mı Okuduk?": Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği. İletişim Yayınları; Uzunoğlu, S. (2018). Gazeteci Emeğinin Dönüşümü ve Güvencesizleşme: Türkiyeli Dijital Haber Odalarının Serbest Muhabirleri Üzerine Bir Çalışma. *Moment Dergi*, 5(2), 195-218.

2009, s. 223; Kırılmaz, 2017). Bilgin'e (2011, s. 23-45) göre, İzmir kenti kent sakinleri tarafından, "benim yerim" "bizim yerimiz" mantığında 'öteki', hayali yerler ile kıyaslanarak yüceltilmektedir. İzmirli, İzmir'e 'özgü' "mitsel" anlamlar yaratıp kendilerini de içine alan bir kent kimliği inşa etmişlerdir. Böylelikle kent belirli kişilik, davranış, yaşantı ve olayların çevrelediği "sembolleştirme" ve "damgalama" yolu ile özelleştirilmiştir.

İzmir'de doğup büyüdüğü belirlenmiş katılımcılara, erkekliğin İzmir üzerinden, İzmirli olma temelinde ne şekilde inşa edildiğini anlamak üzere İzmir'de erkek olarak yaşamının ne ifade ettiği ve İzmirli erkekler hakkındaki düşüncelerini öğrenmek üzerine genel sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu İzmirli erkek olmayı modernlik, eşitlik, kibarlık, özgürlük ve rahatlık gibi özellikler ile açıklamıştır. Katılımcılar İzmir'de erkek olarak büyümüş ve yaşıyor olmaktan memnun olduklarını, şehir atmosferinin erkekliği 'olumlu' anlamda etkilediğini açıklamışlardır. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu da İzmir'in sosyo-kültürel yapısına atfen farklı bir şehir olduğunu, bu sebeple İzmirli erkek olarak yaşamının farklı olduğunu, diğer illere göre 'daha' vurgusu yaparak ifade etmişlerdir: İzmirli erkekler "Daha modern daha kibar" (K1,52).

Şenol ve Çalar'ın (2018) Batman'da doğup büyümüş erkeklerle gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda, katılımcıların Batman'da erkek olmayı bir 'ayrıcılık' olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu ayrıcılık, geleneklere bağlılık ve kentin geleneksel yapısının yüceltilmesi çerçevesinden açıklanırken İzmirli katılımcıların da İzmir'de erkek olmayı bir ayrıcılık olarak tanımladıkları ve bu ayrıcılığı karşıt düzlemde, modernlik üzerinden tanımladıkları görülmektedir. K5 (37) İzmirli erkek olmak için şöyle demektedir: "Bi ayrıcılık. Doğudaki erkeklere göre çok farklılar diyeyim. Davranış, giyim kuşam vs. modern ve akıllı olduklarını düşünüyorum. Benim bakış açımdan İzmir'de erkek olmanın ülkenin pek çok yerine göre biraz daha konforlu olduğu söylenebilir". Katılımcı kendini Doğu'daki erkeklerden ayırırken hegemonik pozisyonunu modernlik üzerine kurmakta ve böylesi bir pozisyonun daha konforlu olduğunu belirtmektedir. Aynı düzlemde Batman'da bir erkek birey aynı konforu, kentte var olabilmenin eğitilmiş olmayı gerektirmemesi üzerinden tanımlamaktadır (Şenol ve Çalar, 2018). Farklı iki kentte, hegemonik erkekliğin karşıt iki temelde kuruluyor olması erkekliğin genel anlamda bir ayrıcılık olarak tanımlanması ve deneyimlenmesi ile ilişkilendirilebilir.

Katılımcıların kendi deneyimlerini tanımlarken kendilerini daha çok sosyalle oldukları ve yaşadıkları yer açısından ayırdıkları, farklı erkeklikler ve İzmir'deki kadınlıklar üzerinden tanımladıkları görülmektedir. K5'in (37) Doğu'daki erkeklerle ayırım üzerine kurduğu erkeklik, K3(55) tarafından ülke geneline, K6 (23) tarafından Türkiye'deki birçok şehre K10 (39) tarafından "Küçük yerlere" göre, farklı addedilmektedir. K8 (50), bulunduğu kentte farklı tip erkekliklerin varlığını tanımakla birlikte, kent üzerinden hegemonik konumu inşa etmektedir: "Aralarında kaba olanlar da var gerçi. Kimisi de çok artist ama beyefendi çoğunluğu klas bence". Kentin modern olarak tanımlanan yapısı ile uyumlu bir şekilde birçok katılımcı İzmirli erkeklerin 'beyefendilik' özellikleri taşıdığını belirtmektedir. Beyefendilik, giyim tarzı üzerinden tanımlanmakta ve olumlanmaktadır. Giyim tarzı ayrıca baskıcı olmayan özgür bir ortamın ürünü olarak ele alınmaktadır: "Özellikle davranış, giyim ve yaşam anlayışı bakımından çok daha özgür bir yaşam sunuyor" (K6, 23).

Birçok katılımcı İzmirli erkek olmayı, kentte kadınların konumu üzerinden ele almıştır. İzmir'in modern bir kent olarak tanımlanması, kadın erkek arasında eşitlik olması durumu ile ilişkilendirilmiştir. İzmir'de kadınların konumu, farklı yerlerde daha eşitsiz koşullarda var oldukları yargısı temelinde tanımlanmıştır. Bir katılımcının yanıtında eşitlik durumu kadınların egemenlik kurması ile ilişkilendirilmiştir: "İzmir'de centilmen ve kadına insana eşitliğe daha saygılı olduğumuzu düşünüyorum. En çok sevdiğim özellikler de bunlar hatta

İzmir'de kadınların erkeklere göre daha rahat ve daha dominant olduklarını düşünüyorum" (K7,25). Farklı bir katılımcı ise eşitliğe vurgu yaparken, erkeklerin aktif özne konumunda olduğuna, eşitliğin erkek iradesi ile ilişkili olduğu ve eşitliğin sağlanmasındaki karar alıcı pozisyonda erkeğin olduğuna işaret etmektedir: "Eşit yaşam. Erkekler kadınlara aynı seviyede davranıyor kadınlar da aynı şekilde karşılık veriyor" (K12,58). Bir başka katılımcı ise yine farklı yerlerde kadın olarak var olmada karşılaşılan sorunlar üzerinden İzmir'de erkek olmanın sınırlarını çizmektedir: "İzmir'de erkeklerin bakışları rahatsız edici değil" (K3,55).

İzmir'de erkek olmanın, diğer illere göre bir farkı olmadığını ifade eden katılımcılar da mevcuttur. K2 (51) İzmir'de erkek olmak için "Diğer iller ile aynı bence. Sadece eşlerine karşı daha anlayışlı olmaları, ben öyleyim" demektedir. Katılımcının eşine karşı 'anlayışlı' olduğunu belirtmesinin, anlayışlı olmama hakkının olduğunu düşünmesi ile ilişkili olduğu söylenebilmektedir. K14 (55) "Erkeğin memleketi yoktur" derken, erkeğin hegemonik konumda bulunduğu ataerkil sistemin evrenselliğine işaret etmektedir. K13 (56), İzmir'de erkek olma deneyiminin kendisine ne ifade olduğu sorulduğunda "Bir şey ifade etmiyor. Erkek her yerde erkektir" demekte ve İzmirli erkeklerin "Kaliteli cila kullanan erkekler" olduğunu belirtmektedir. Bu yanıt, diğer katılımcıların belirttiği üzere İzmir'de erkeklerin daha beyefendi, centilmen, kibar ya da 'klas' olarak tanımlaması ile ilişkili olduğu gibi, yine de erkek oldukları ve bu anlamda aynı düzlemde buluştukları fikrine işaret etmektedir.

Katılımcıların İzmir ilinde erkek olmak üzere verdikleri yanıtların neredeyse tamamı 'daha' vurgusu ile Connell ve Messerschmidt'in (2005) ifade ettiği gibi, 'öteki' üzerinden kurgulanan hegemonik erkeklik inşasını ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar, mekânsal ayırım üzerinden, diğer iller ile kıyaslanarak meşrulaştırılan erkek kimliğini, şehrin toplumsal ve kültürel özellikleri ile açıklamaya çalışmışlardır. Ayrıca İzmir'de erkek olarak yetişmiş olmaktan ve yaşamaktan memnun olduklarını, şehrin atmosferinin erkekliği 'olumlu' anlamda etkilediğini açıklamışlardır. Bu kapsamda 'öteki' üzerinden kurgulanan erkeklik imajı, erkekliğin İzmir özelinde 'farklı' ama belirli katılımcıların yanıtlarında da görüldüğü gibi 'aynı' erkeklik olarak tanımlandığını göstermiştir. Özellikle Batman'da gerçekleştirilen çalışma (Şenol ve Erdem, 2018) ile kıyaslandığında, hegemonik konumun, aynı ülke sınırları içinde, mekân temelinde nasıl farklı şekillerde yeniden kurulduğu, görünür olmaktadır. Modernlikle ilişkilendirilen kent deneyiminde erkeklik, eğitilmiş olma ile, geleneksellik ile ilişkilendirilen kent deneyiminde ise eğitilmiş olma zorunluluğu taşımama ile hegemonik konum kurulmaktadır.

Sonuç

İktidar ilişkileri çerçevesinde örgütlenen toplumsal alanın düzenlenme biçimlerinden biri toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi bu çerçevede ortaya çıkmaktadır. Connell (2002) toplumsal cinsiyet hiyerarşisini, bireysel olarak sergilenen performanslar olarak ele almamakta, erkek egemenliğinin devamlılığını sağlayacak şekilde toplumsal yapılara ve kurumlara nüfuz etmiş, toplumdaki iktidar alanlarında karşılık bulan mekanizmalar üzerinden tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet hiyerarşinin bir parçası olarak hegemonik erkeklik, farklı erkeklik biçimlerinin ve kadınlığın tahakküm altına alınması yoluyla inşa edilen bir alandır. Hegemonik erkeklik, normatif bir kimlik ve bir pozisyonudur; aynı zamanda bir 'ideal tip' olarak somut düzlemde, gerçek hayatta karşılık bulan yapıp etme biçimleridir.

Tarihsel ve toplumsal olan erkeklik değişebileceği gibi, hegemonik erkeklik de alternatif erkeklik biçimleri ile ilişkiselliği temelinde, hegemonya mücadelesi çerçevesinde zaman ve mekâna bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında İzmir’de doğup büyümüş 14 erkek birey ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, hegemonik erkekliğin inşa süreçleri ve bu süreçlerin İzmir özelinde nasıl ortaya çıktığı anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların erkekliğe ilişkin söylemleri, Yozgat, Kayseri, Trabzon ve Batman gibi illerde gerçekleştirilen çalışmaların (Şenol ve Çalar, 2018; Gedik, Çakır ve Çoşkun, 2019; Sarıçiçek, 2019; Yavuz, 2015) ışığında eleştirel söylem analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Katılımcıların erkekliğin ne olduğu ve nasıl inşa edildiğine ilişkin yanıtları, diğer çalışmalar ile büyük ölçüde benzerlik göstermiştir. Erkeklik genel anlamda zayıf olan kadın ve çocukların himaye altına alınmasını gerektirmekte ve ‘sahiplenme’ ve ‘koruma’ ve sorumluluk temelinde kurgulanmaktadır. Özellikle kadınlara nasıl davranılacağı, diğer erkekler üzerinden, onların düşünme biçimlerine nüfuz edilmesi yoluyla düzenlenmekte ve diğer erkeklerin, kendi himayesi altındakilere yapmasını istemedikleri şeyleri, diğerlerinin himayesindekilere yapmaması, düsturu üzerinden hayata geçirilmektedir.

Katılımcılar erkek olma süreçlerinde en çok babalarının ve diğer erkeklerin etkili olduğunu söylerken erkekliğin nesilden nesle, sosyalizasyon yoluyla aktarıldığını göstermişlerdir. Özellikle orta yaşta katılımcıların vermiş oldukları cevaplardan, iş sahibi olmanın ve hanenin geçimini sağlayabilmenin yetişme sürecinde aile içerisinde bireylere, erkek olarak kabul görebilmenin bir koşulu olarak öğretildiği anlaşılmaktadır. Genç katılımcıların ise, geleneksel erkeklik anlayışına karşı eleştirel yaklaşımları, kendi erkek olma deneyimlerine ilişkin eleştirel öz-düşünümsellikle değerlendirmeler yapabildikleri ancak yine de erkekliklerinin, genel inşa sürecinden büyük ölçüde farklılaşmadığı görülmüştür.

İzmir’de erkek olma ile ilgili sorulara yönelik olarak katılımcıların çoğunluğu, ‘daha’ kavramı üzerinden erkekliği İzmir özelinde hayali bir ‘öteki’ ile kıyaslayan cevaplar vermiştir. Bu hayali öteki, Doğu’daki iller olabildiği gibi küçük kent alanları da olabilmektedir. Erkeklik İzmir özelinde, modernlik, kibarlık, beyefendilik, özgürlük, akıl, eğitim, çağdaşlık vb. gibi kente özgü olduğu ifade edilen kategoriler ile ilişkilendirilmektedir. Farklı çalışmalarda erkekliğe geçiş aşamalarından biri olarak askerliğin (Gedik, Çakır ve Çoşkun, 2019; Sarıçiçek, 2019, Yavuz, 2015), geleneksel yapının korunmasına ve milliyetçiliğe verilen önem görünür olmaktadır (Şenol ve Çalar, 2018). Bu çalışma kapsamında bu eğilimler, söylem düzeyinde görünür olmamıştır. İzmir’de geleneksel yapı yine ailenin merkeziliği üzerinden kurulurken, İzmir’de hegemonik erkeklik, modernite ile ilişkili kodlar üzerine kurulmaktadır. Özellikle Şenol ve Çalar’ın (2018) çalışması ile kıyaslandığında, İzmir’de erkekliğin, Batman’da erkekliğin üzerine kurulduğu değerler açısından neredeyse birbirine zıt olduğu fakat Batman’da olduğu gibi İzmir’de erkek olmanın bir ayrıcalık olarak tanımlandığı ve deneyimlendiği görülmektedir.

Kaynakça

Adaçay, F. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Adams, R., ve Savran, D. (2002). "Introduction", *The Masculinity Studies Reader*. Oxford: Blackwell.

- Akay, E. (2006). Siyasal Toplumsallaşma, Siyasal Kültür Ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişkinin Kavramsal Analizi. *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya .
- Akca, E., ve Ergül, S. (2014). "Televizyon Dizilerinde Erkeklik Temsili: Kuzey Güney Dizisinde Hegemonik Erkeklik ve Farklı Erkekliklerin Mücadelesi. *Global Media Journal: TR Edition*, 4 (8). 13-39
- Akca, E., ve Tönel, E. (2011). "Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe. İ. Erdoğan (Düz.), içinde, *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* (s. 11-39) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Arık, E. (2016). Erkeklik Çalışmaları, Feryal Saygılıgil (Haz.), içinde, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* Ankara: Dipnot Yayınları.
- Atalay, S. (2020). Encountering New Risks in Educating Children in the Contemporary Society: The Risk of Cyberbullying. İçinde *Sociological Perspectives on Educating Children in Contemporary Society* . IGI Global., (s.32-61).
- Bansel, P., Davies, B., Laws, C., Linnell, S. (2009). Bullies, Bullying and Power In The Contexts of Schooling. *British Journal of Sociology of Education*, 30(1), 59–69. doi:10.1080/01425690802514391
- Barutçu, A. (2013). Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- Berger, P., ve Thomas Luckmann. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası*. (Vefa Saygın Öğütle, Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal Düşüncede Kent Kimliği. *İdeal Kent.*, (3). 20-47.
- Biricik, A. (2008). Erkek Adam Ezberini Bozmak Üzerine: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Sisteminin Resmi Söylem Üzerinden Kurulması. Nil Mutluer (Der.), içinde, *Cinsiyet Halleri: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları* (s. .232-246). Varlık Yayınları.
- Bozok, M. (2009). Erkeklik İncelemeleri Alanındaki Başlıca Kuram ve Yaklaşımların Sosyalist Feminist Eleştirisine Doğru. VI. *Ulusal Sosyoloji Kongresi."Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar"* (s. 431-445). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: SOGEP.
- Bozok, M. (2018). Türkiye'de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık. *Fe Dergi*, 10(2), 30-42.
- Bozok, M. (2019). Raewyn Connell ve Erkeklik Çalışmalarının Köşe Taşı Çalışması Olarak Erkeklikler. *ViraVerita*, 201-205.

- Brod, H. (1987). *"The Making of Masculinities: The New Men's. Studies.* Boston.
- Butler, J. (2016). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi.* İstanbul: Metin Yayınları (Başak Ertür, Çev).
- Carrigan, T., Connell, B., ve Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. *Theory and society*, 14(5), 551-604.
- Carrigan, T., Connell, B., ve Lee, J. (1992). "Toward a New Sociology of Masculinity", *The Making of Masculinities The New Men's Studies*, Harry Brod (Der.). Londra: Routledge.
- Clatterbaugh, K. (1998). 'What is Problematic About Masculinities?'. *Men and Masculinities*, 1(1), 24-45.
- Connell, R. (1995). *Masculinities.* California: University of California Press.
- Connell, R. (2002). On hegemonic masculinity and violence: Response to Jefferson and Hall. *Theoretical Criminology*. 6(1). 89-99
- Connell, R. W. (1987). *Gender and Powder.* Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar; Toplum , Kişi ve Cinsel Politika.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R., ve Messerschmidt, J. (2005), Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6). 829-859
- Davidoff, L. (2009). *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet.* (Ateşer, Z. ve Somuncuoğlu,S, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dijk, T. v. (2001). Critical Discourse Analysis. D. Schiffrin, D. Tannen ve H. E. Hamilton (Ed.).içinde, *The Handbook of Discourse Analysis* (352-372). Oxford: Blackwell Publishers.
- Donaldson, M. (1993). What is Hegemonic Masculinity? *Theory and Society*, , 22(5), 643-657.
- Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet.* İstanbul: Sistem.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research.* London: Routledge.
- Fougeyrollas, D. S. (2009). 'Feminist Hareketler', (Gülnur Acar Savran, Çev.) ,Helena Hirata , Françoise Laborie , Helene Le Doare , Daniele Senotier. (Yay. Haz.), içinde, *Eleştirel Feminizm Sözlüğü.* İstanbul: Dipnot Yayınları
- Gecas, V. (2000). Socialization. *Encyclopaedia of Sociology* ,Edgar F. Borgatta, R. J. V (Dü.). New York: Macmillan Reference. 2855-2864.
- Gedik, E., Çakır, H. Ve Çoşkun, A. (2020). Bir İnşaa Süreci Olarak Erkeklik: Yozgat Örneği. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 84-95.

- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları Çev; Cemal Güzel.
- Gilmore, D. (2001). "The manhood puzzle.", içinde, *Gender in cross-cultural perspective*. (s. 207-220).
- Hearn, J. (2004). From Hegemonic Masculinity to Hegemony of Men. *Feminist Theory* (5:49), 49-72.
- Hıdır, N. (2015). Erkeklik Kimliğindeki Değişimlerin Sorgulanması. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir.
- Jenkins, R. (2008). Erving Goffman: A major theorist of power? *Journal of Power*, 1(2), 157–168. doi:10.1080/17540290802227577 .
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar-Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Karadağ, A., ve Koçman, A. (2009). İzmirlilik Bilinci Üzerine Bir Alan Araştırması. *İzmirli Olmak* (s. 200-225). İzmir: İBB.
- Keller, E. F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. Metis Yayıncılık.
- Kepekçi, E. (2012). (Hegemonik) Erkeklik Eleştirisi ve Feminizm Birlikteliği Mümkün Mü? *Kadın Araştırmaları Dergisi (KADEM)*, 2(11) , 59-86.
- Kimmel, M. (2008). *The Perilous World Where Boys Become Men*. New York: Harper.
- Kimmel, M. S. (1987). *Changing men: New directions in research on men and masculinity*. Inc: Sage Publications.
- Kimmel, M. S., ve Mesner, M. (2007). "Introduction", *Men's Lives*. Boston: Pearson.
- Kırılmaz, L. (2017). "Kentlilik Bilinci ve İzmir Tarihi." . İzmir: Ege Üniversitesi.
- Koyuncu, B., ve Onur, H. (2004). "'Hegemonik' erkekliğin görünmeyen yüzü: Sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim.*, Güz 101, 31-50.
- Küçük Durur, E. ., ve Tahir, Ş. (2020). Erkek Kimliğinin Kurucu Ögesi "Babalık": Trans Erkeklerde Babalık İddiası. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Kümbetoğlu, B. (1996). Gizli İşçiler: Kadınlar ve Bir alan Araştırması. Necla Akgökçe ve Serpil Çakır (Der.), içinde, *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem*. (s. 230-238). Sel Yayıncılık,
- Lamberta, P. S. (2008). The Social Context of School Bullying: Evidence From a Survey of Children In South Wales. . *Research Papers in Education*, , 23(3), 269–291. doi:10.1080/02671520701809866 .

- Lamoureux, D. (2009). " Kamusal/Özel" , (Gülnur Acar Savran, Çev.), Helena Hirata , Françoise Laborie , Helene Le Doare, Daniele Senotier.(Yay. Haz.), içinde, *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*. İstanbul: Dipnot Yayınları
- Maral, E. (2004). *"İktidar, Erkeklik, Teknoloji"*. *Toplum ve Bilim: Erkeklik*. İstanbul: Birikim Yayıncılık.
- Martino, W. (1999). "Cool Boys", "Party Animals", "Squids" and "Poofers": Interrogating The Dynamics and Politics of Adolescent Masculinities In School. . *British Journal of Sociology of Education*, 20(2), 239–263. doi:10.1080/01425699995434 .
- Nagel, J. (1998). Masculinity and Nationalism: Gender and Sexuality in the Making of Nations. . *Ethnic and Racial Studies*, 21(2),242-269.
- Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri- Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I*. Ankara: YayınOdası.
- Ok, S. (2011). "Erkeklik Krizi ve İşsizlik". *Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- Oktan, A. (2008). "Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı-Tura ve Erkeklik Bunalımlarının Sınırları". *Selçuk İletişim*, :5(2).152-166.
- Özbay, C. (2010). Neoliberalizm ve Erkekliğin Halleri. *Yeni sol, yeni sağ*, 101-132.
- Özbay, C., ve Baliç, İ. (2004). Erkekliğin Ev Halleri. *Toplum ve Bilim.*, (101).89-103.
- Pascoe, C. J. (2007). *Dude You're a Fag: Masculinity and Sexuality in High School*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Pleck, J. H. (1981). *The myth of masculinity*. MIT Press (MA).
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sarıçiçek, A. (2019). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik ve Değişme İsteği. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. (3). 49-70.
- Savran, G. A. (2009). *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin*. (2.Baskı). İstanbul: Kanat Kitap.
- Schippers, M. (2007). Recovering the feminine other: Masculinity, femininity, and gender hegemony. *Theory and Society*, 36(1), 85–102. <https://doi.org/10.1007/s11186-007-9022-4>.
- Segal, L. (1990). *Gelecek Kadın Mı?* İstanbul : Alfa Yayınları (Suğra Öncü, Çev.).
- Selek, P. (2014). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Snakenborg, J. V. (2011). Cyberbullying: Prevention and Intervention to Protect Our Children and Youth. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, , 55(2), 88–95. doi:10.1080/1045988X.2011.539454.

- Şenol, D. ve Erdem, S. (2017). Türk Toplumunda Hegemonik Erkekliğin İnşasında Toplumsal Süreçlerin Rolü. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 9 (33).291-298.
- Şenol, D. ve Çalar, V., (2018). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Batman'da Erkek Olmak. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (1). 1-16
- Türk, H. B. (2015). "Şiddete meyyalim vallahi dertten': Hegemonik erkeklik ve şiddet. içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri.*, (s.85-112). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Vondello, J. A. (2008). Precarious Manhood. *Journal of Personality and Social Psychology* (95), 1325-1339.
- Whitehead, S. M. (2002). *Men and Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Wodak, R. (2007). Critical Discourse Analysis. G. & Weiss (Der.) içinde, *Critical discourse analysis*. (s. 302-317). Newyork: Palgrave Macmillan.
- Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*. (Deniz Hakyemez, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Yavuz, Ş. (2014). İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı. *Milli Folklor*, 13(104).110-127.
- Yücel, V. (2014). *Kahramanın yolculuğu: mitik erkeklik ve suç draması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.